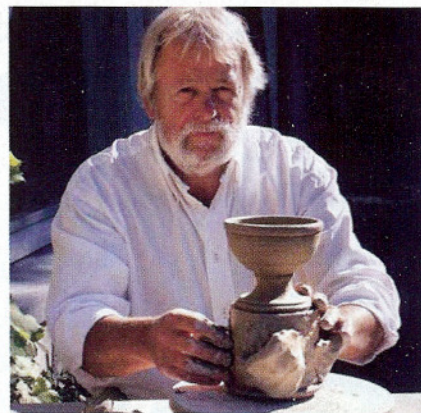

SPEELSE, INTUÏTIEVE KERAMIST EN KOK

Gert de Rijk, 1945-2009

PETER BRUSSE

GERT DE RIJK, OP 19 AUGUSTUS OP 64-JARIGE LEEFTIJD IN UTRECHT OVERLEDEN, was een bevlogen keramist, kok, en verzamelaar van porselein en aardewerk. Zijn atelier in een werfkelder aan de Oudegracht was een zoe- te inval van vrienden, collega's en bewonderaars. Zij luisterden er naar muziek, aten, dronken en hielden felle discussies over politiek, kunst en vrouwen. Hij was een tovenaars aan de draaischijf, hield van experimenteren en strooide volgens een eeuwenoud recept scheppen zout op het vuur van de speciaal gebouwde houtoven waarin het aardewerk gebakken werd. Het zout verdampte en zorgde voor een glazuur van stoere, aardse tinten. Soms had hij geen geduld om te wachten tot de oven was afgekoeld. Dan braken de vazen en schalen, was alle inspanning voor niets geweest.

Op zijn vijftigste verjaardag kreeg hij van Mary, zijn vrouw, een zeventiende-eeuws zoutvat. Dat was het begin van een van Europa's belangrijkste collecties zoutvaten. Geschiedenis, betekenis en symboliek van het zout, hij wilde er alles van weten en bakte – mede geïnspireerd door zijn kennis als kok – met wel vijftig kunstenaars en leerlingen een serie prachtige, extravagante zoutvaten. Met als motto: 'Het zout der vriendschap'.

Gerrit Christiaan Hendrik de Rijk werd op 27 juni 1945 geboren in een streng gereformeerd (artikel 31) gezin met zes kinderen. Ze woonden aan de rand van Utrecht bij de Kromme Rijn. Zijn vader was vertegenwoordiger in levensmiddelen en snoepgoed. Zodra Gert kon lopen ging hij op avontuur. Zijn moeder bond hem vast aan een stoel, maar dat mocht niet baten. Met stoel en al trok hij, drie jaar oud, de stad in. Toen hij in de kerk hoorde dat zij 'vrijgemaakt' waren, dacht hij dat hij vrij was te doen wat hij wilde. Aan school had hij een hekel, liever speelde hij met zijn grote broer Bert (die later psychiater werd) buiten op het land. Hij gapte groente bij de boeren, sloop 's avonds naar het kerkhof en Bert heeft hem herhaaldelijk uit het water moeten halen. Gert kon niet zwemmen.

Hij ging een jaar naar de reformatorische MULO in Amersfoort. Daarna moest hij maar naar de ambachtsschool om huisschilder te worden. Op zijn schoolrapport had hij altijd negens voor tekenen. Toen hij zestien werd,

kreeg hij een baantje bij de aardewerkfabriek Mobach. Hij werd manusje-van-alles, want 'het draaien en boetsen was voor de streng gereformeerde bazen haast iets heiligs,' zei Bert. Toch heeft een meesterdraaier zich over hem ontfermd en leerde hij het vak. 's Avonds ging hij naar de Vrije Academie Artibus, hij wilde kunstschilder worden. Al schilderend ontmoette hij de keramist Jan van Ham, die hem vroeg bij hem te komen werken. In 1965 nam Gert – twintig jaar oud – het bedrijf aan de gracht over. Er werden duizenden asbakken, lampenvoeten en vazen voor warenhuizen gemaakt. 'Uitstekend, ik moet geld verdienen, maar elke week ga ik iets moois maken,' zei hij. Met broer Bert, die toen studeerde, ging hij midden jaren zestig naar concerten, tentoonstellingen en naar Ibiza en Parijs. Hij verloor zijn geloof, de kunst kwam er voor in de plaats. Maar het arbeidsethos van Calvijn heeft hij altijd behouden. Hij trouwde en kreeg vier kinderen.

Langzaam maar zeker had hij genoeg van de massaproductie en ging hij vrij werken. Gert werd kunstenaar, kreeg exposities, maar bleef zich pottenbakker noemen. Al sprak hij nauwelijks een vreemde taal, toch maakte hij met iedereen contact en werd hij uitgenodigd om in het buitenland cursussen te geven. Hij was speels, intuïtief en hield van het bizarre. In 1991 richtte hij met drie Utrechtse kunstenaars, de graficus Gerard van Rooy en de schilders Anco en Henk van der Haar, het collectief Z4 op. De voorwerpen die ze vaak samen maakten, van vazen tot vliegtuigen van klei, werden feestelijk geveild. Gert zorgde voor hapjes. Met Mary ging hij professioneel koken, alsof het een natuurlijke uitbreiding was van zijn keramische activiteiten. De maaltijden in hun galerie/restaurant De Verrassing werden besloten voorstellingen waar kunstminnend Utrecht over sprak. Er waren thema-avonden over engelen en Jan Steen; en als het eten op was kwamen Gerts schalen pas werkelijk tot hun recht. Soms verweten collega's hem dat hij zijn kunstenaarschap verloochende. Maar Gert schudde dan het hoofd alsof ze niet begrepen waar het om ging.

Gert, de levenskunstenaar en autodidact, was gul, kocht werk van collega's, bleef een goede klant van antiquairs en restaurants, maar een nieuw boetseermes of nieuwe pan vond hij overbodig. Dat uit de chaos van zijn atelier en keuken zoveel moois en bijzonders kwam blijft een wonder. Binnenkort verschijnt een boek over zijn leven. **LN**